

UOT-811.11-112

Səhifə: 50-54

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2025.1.50>

Mətanət Qocayeva
Azərbaycan Dillər Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
qocayeva-m@bk.ru

İKİMƏNALILIQ VƏ KONTEKST

XÜLASƏ

Tədqiqi qədim yunan filosoflarından başlayaraq dövrümüzədək davam etməkdə olan kontekstual ikimənalılıq – ambiqvitlik hadisəsi hazırda dilçilikdə geniş öyrənilən mövzulardandır. Ambiqvitlik yaranmış konsitusiya daxilində eyni bir dil vahidinin – fonetik, leksik və ya sintaktik vahidin işlənmə yerindən asılı olaraq mənasının birdən artıq formada şərh oluna bilməsidir. Diskurs zamanı deyilmiş fikir müəyyən səbəblər üzündən birmənalı qarşılanmır, iki və daha çox mənələrdə şərh olunmaqla çoxmənalı situasiya yaradır. Yaranmış vəziyyətdə kontekstin anlaşılması üçün makro və ya mikro səviyyələrdə mətnin olması vacib şərtədir. Ambiqvitliyi törədən mənbələrdən asılı olaraq onun fonetik, leksik, qrammatik, pragmatik və s. növləri fərqləndirilir.

Təqdim olunan məqalədə ambiqvitliyin ifadə etdiyi müxtəlif mənələrin kontekstual asılılığından bəhs olunmaqla qeyd olunan fikirlər fərqli nümunələr əsasında şərh olunur.

Açar sözlər: *ambiqvitlik, pragmatika, diskurs, omonimlik, çoxmənalılıq, konsitusiya*.

Giriş: Dünya dilçiliyində ambiqvitlik fenomenal dil-nitq hadisəsi olaraq dilin bütün aspektlərində tədqiq olunur. Məlumdur ki, ambiqvitlik eyni dil vahidinin məlum kontekstdə müxtəlif mənələri ifadə edə bilməsindən yaranan dil hadisəsidir. N.Xomski, S.Grinbaum, Y.Svartvik, N.Liç, D.Kristal, C.Layonz, S.Ullman və başqa alimlər ambiqvitliyin yaranma səbəblərini və növlərini təhlil etməklə ambiqvitlik və omonimlik, ambiqvitlik və çoxmənalılıq arasında oxşar və fərqli cəhətləri, onun növləri haqqında məlumat vermişlər. Azərbaycan alimlərindən K.M.Abdullayev, F.Y.Veysəlli, A.Y.Məmmədov, S.Ə.Abdullayev, D.N.Yunusov və başqaları ambiqvitlik haqqında müxtəlif forma və səviyyələrdə təhlillər aparmışlar.

Ambiqvitliyin yeni bir növü olan pragmatik ambiqvitlik keçən əsrin ortalarından başlayaraq dilçiliyin tədqiqat obyekti kimi öyrənilməyə başlanmışdır. Pragmatik ambiqvitlik ikimənalı situasiyaları kontekstual olaraq şərh edir. Əsas 50-ci illərdə ABŞ-də qoyulmuş pragmatik tədqiqatlarda dilçilər söz mənələrini kontekstual tədqiq etməklə bu konsepsiyanın əsasını qoymuşlar. Pragmatika semiotikanın bir sahəsi olaraq öyrənilməklə sözlərin ifadə etdiyi mənənin necə və hansı mənada işlədilməsi, qeyd olunan fikrin birbaşa və ya məcazi formalarla ifadə olunmasını tədqiq edən dilçilik sahəsidir [3].

Pragmatika və kontekstual təhlil keçən əsrin ortalarında ABŞ-də yaranmış yeni dilçilik nəzəriyyəsi olmaqla hazırda dünya dilçiliyində mühüm tədqiqat obyekti kimi geniş şəkildə öyrənilməkdədir. Dilçiliyimizdə pragmatika ilə bağlı müxtəlif səpgili məqalə və tezislər yazılsa da, bu mövzu ilə bağlı material azlığı hiss olunmaqdadır. Bu səbəbdən, məqalənin mövzusunə uyğun olaraq əldə olunmuş materiallar gələcəkdə ambiqvitliyin kontekstual-pragmatik xüsusiyyətləri üzərində tədqiqat aparan tədqiqatçılar üçün nəzəri mənbə rolunu oynaya bilər. Bununla yanaşı, məqalədə istifadə olunmuş mənbələr gələcəkdə pragmatika, onun mahiyyəti, pragmatik-kontekstual araşdırmalara həsr olunmuş elmi seminarların təşkil olunmasında istifadə oluna bilər.

Keçən əsrin ortalarından başlayaraq dilin sintaktik quruluşu yeni bir müstəvidə tədqiq olunmağa başladı. Əsas L.Blumfeld tərəfindən qoyulmuş, daha sonra Z.Hərris tərəfindən inkişaf

etdirilmiş deskriptiv qrammatik konsepsiya dilin sintaktik quruluşunu birbaşa, tərkiblərə görə təhlil etməklə onu öyrənməyə imkan vermiş oldu. Lakin 50-ci illərdə dilçilikdə N.Xomski tərəfindən əsası qoyulmuş transformasyon törəmə qrammatik konsepsiya dilin daxili quruluşunu transformasiyalar əsasında təhlil etməyə, sintaktik quruluşun yaratdığı çoxmənalı situasiyaları (ambiqvitet) koqnitiv və psixolinqvistik anlamda şərh etməyə imkan verdi.

Dilin sintaktik sistemini yeni prizmadan tədqiq edən N.Xomski transformasiya metodları ilə dilin nitqə necə xidmət etməsinin elmi əsaslarını şərh etdi və bu metodlar əsasında bəzən kontekstual olaraq təzahür edən quruluş omonimliyi məsələsinin açıqlanmasını vermiş oldu. Cümlələrin struktur və semantik cəhətdən alt qatda formalaşdığını və üst qatda fonetik olaraq səslənməklə ünsiyyət vasitəsinə çevrilməsini dilin rekursiv olaraq cümlə istehsal edən alət olması ilə əlaqələndirən alim, dilin özünün həmin cümlələrin toplumundan ibarət olduğu qənaətinə gəlmişdir.

N.Xomskinin dilçilik elminə verdiyi digər bir töhfə onun sintaktik funksiyanın dəyişməsi ilə leksik tərkibi sabit qalan nitq vahidlərində yaranan quruluş omonimliyi məsələsinin açıqlanmasının transformasiyon metodlarla işləyib hazırlanması olmuşdur. Alimin yeni konsepsiyası gələcəkdə müxtəlif sistemli dillərdə quruluş omonimliyi və ya sintaktik ambiqvitetlik hadisəsinin tədqiqinə yol açmış oldu. Aparılan araşdırmalar nəticəsində kontekstual olaraq yaranan çoxmənalı situasiyaların törəmə mənbəyindən asılı olaraq onun fonetik, leksik, qrammatik, leksik-qrammatik növləri tədqiq olunmaqdadır. Ambiqvitetliyin son tədqiq olunan növlərindən biri pragmatik ambiqvitetlik adlanır.

Praqlmatika son dövrlərdə dilçilərin daha çox tədqiqata cəlb etdikləri bir mövzu olmasına baxmayaraq, keçən əsrin 30-cu illərinin sonlarında Amerikada yaranmış yeni dilçilik sahəsidir. Praqlmatika termini yunan mənşəli *pragmatikos* və latın mənşəli *pragmaticus* sözlərindən götürülüb və mənası “*hərəkət, fəaliyyət*” deməkdir. Bu sözün əsas qayəsində duran məna yaranmış vəziyyətin doğru olaraq dəyərləndirilməsi və fəaliyyətin həmin şəraitə istiqamətli təşkil olunması durur.

Baxmayaraq ki, praqlmatika bir elm sahəsi kimi bir əsrə yaxındır filosofların, dilçilərin mübahisə mövzusunə çevrilmişdir, lakin bu sahəyə diqqət psixolinqvistikanın, koqnitiv dilçiliyin inkişafı ilə əlaqədar olaraq son dövrlər daha da artmışdır. Praqlmatikanın yeni dilçilik sahəsi olaraq tədqiq olunmasında Lüdviq Vitqenşteyn, Con L.Oustinin, Con R.Syörlün, H.Pol Qrays, Herbert Pol, Çarlz Morris, Cefri Liç, Con Layonz, Corc Yul və başqa alimlərin xidmətlərini xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır. Adları qeyd olunan alimlər yeni dilçilik sahəsinin əsas obyekt və predmetinin elmi nöqteyi-nəzərdən tədqiq olunmasında və məsələnin mahiyyətinin aydınlaşdırılması ilə bağlı maraqlı faktları və elmi mülahizələri təhlil edən əsərlər yazmışlar və biz tədqiqat işinin ərsəyə gəlməsində bu alimlərin, o cümlədən Azərbaycan dilçilərindən F.Y.Veysəllinin, A.Y.Məmmədovun əsərlərinə və son dövr elmi-tədqiqat işlərinə müraciət etmişik.

Sosiodilçilik nəzəriyyəsinin banisi F.de Sössür ilk dəfə dilin işarələr sistemi olması haqqında konsepsiyanın əsasını qoyaraq dilin bəşəri xarakterli olması müddəasını irəli sürmüşdür. Alim dilin sosial-tarixi hadisə olması ilə bağlı fikrini ifadə edərək göstərmişdir ki, biz obyektiv aləmin cisim və hadisələrini sözlərlə işarələyərək adlandırırıq. İşarələyən və işarələnən arasında heç bir məntiqi əlaqə yoxdur, bu ixtiyaridir. Dilin işarələr sistemi olması Semiotika elminin əsas obyektini təşkil edir. Məhz biz sözlərlə işarələnənlərə işarə etməklə onları bir-birindən ayırırıq.

Müasir dilçilik elmi dili ən mürəkkəb psixoloji proses olaraq öyrənir və bütün bunların mərkəzində ontropoloji yanaşmada insan durur. Çünki dil insanlara xidmət edir. Dilin az sayda vasitələri ilə insanlar canlı olaraq bir-birləri ilə və daxili nitqlə özləri ilə ünsiyyət yaradırlar. Dilin semiotik xüsusiyyətə malik olması, dil vasitələrinin ifadə etdiyi məna kontekstual olaraq danışq aktında gerçəkləşir. Çünki danışq aktı sintaktik vasitələrin alt strukturda formalaşması və onların üst strukturda fonetik olaraq canlı şəkildə səslənməsi ilə yaranır. Danışq aktı zamanı mətn səviyyəsində ünsiyyət modelinin qurulması ilə tərəflər arasında fikir mübadiləsi formalaşır. Bu zaman danışan şəxslərin intensiyasından asılı olaraq sözlərin diskurs prosesində denotativ və konnotativ mənalı ortaya çıxır. Məhz praqlmatika elmi mənanın kontekstual olaraq dil vasitələri ilə necə ifadə olunmasını, ünsiyyətin davamlı və anlaşıqlı alınmasının psixolinqvistik tərəflərini

tədqiq edir. Bu baxımdan, pragmatika müstəqil bir elm sahəsi olaraq psixoloji-konseptual qavramda dil vahidlərinin məna qatlarının diskurs zamanı necə ifadə olunmasını tədqiq edir.

Prağmatika kontekst daxilində işarələrin mənasının danışq aktı zamanı necə ifadə olunmasının mexanizmini tədqiq edir. Deskriptiv struktural dilçilikdən fərqli olaraq, pragmatika mənanın danışq aktı zamanı necə və hansı məqsədlə ifadə olunmasını öyrənir. Prağmatika dil işarələrinin danışq aktı zamanı fikrin ifadə olunmasında, kontekstual olaraq mənanın dinləyiciyə necə və hansı vasitələrlə ötürülməsi mexanizmlərini araşdırır. Hər bir cümlə qrammatik və kommunikativ cəhətdən aktual üzvlənərək ünsiyyətin məna yükünü daşımağa xidmət edir, başqa sözlə tema və remanın növbəli şəkildə bir-birini əvəz etməsi ünsiyyət modelinin müəyyən diskursiv mövzu ətrafında ardıcıl və davamlı şəkildə alınmasına imkan verir. Bu zaman ünsiyyət quran tərəflər arasında hər bir şəxsin fərdi dil bacarıqları, koqnisiyası, fikri ifadə edə bilmə potensialı hesabına ünsiyyət qurulur, fikir mübadiləsi yaranır. Çünki dil, ünsiyyətə xidmət edən modellər bəşəri, ümumi xarakterli olsalar da, ondan istifadə edərək öz nitqini sərgiləmə özəl, şəxsi keyfiyyətdir. Məhz pragmatika deyilənlərin arxasında duran mənalardan məğzi təhlil edir. Hazırda pragmatika müstəqil dilçilik sahəsi olaraq inkişaf etməkdədir. Xüsusilə, Con L. Oustinin Danışq Aktı nəzəriyyəsinin işlənilib hazırlanması pragmatikanın müstəqil sahə kimi inkişafına təkan vermişdir. Prağmatika mənanı kontekstə və şəraitə görə öyrənir.

Çağdaş dilçilikdə mətn dilçiliyi xüsusi olaraq diqqət mərkəzindədir. İndi dil hadisələri mürəkkəb sintaktik bütövlər səviyyəsində - mikro və ya makro mətnlər, başqa sözlə, hadisələr kontekstual olaraq tədqiq olunur. Bu istiqamətdə dil hadisələrinin öyrənilməsi, başqa sözlə, onların kontekstual-pragmatik olaraq tədqiqini aktual edir. Prağmatika işarələri yeni məzmununda, kontekst daxilində öyrənir. Əgər C. Oustinin danışq aktı nəzəriyyəsi pragmatikanı yalnız dilçilik hadisəsi olaraq öyrəndisə, Pirsin fəlsəfi pragmatizmi konteksti məntiqi fəlsəfi cəhətdən tədqiq etməklə pragmatikanın sərhədlərini daha da genişləndirmişdir. *“Pirsin pragmatizmi pragmatikanın elmi əsasını təşkil edir. Onun tədqiqat obyektı məna ilə kontekst arasındakı münasibət üzərində qurulmuşdur. Başqa sözlə, illokutiv məna yalnız semantika ilə məhdudlaşmır, onun metodoloji əsasında məntiqi səbəb durur”* [8, s.54]. Məlumdur ki, dilin əsasında onun üç aspekti – fonetik, qrammatik sistemləri və lüğət fondu durur. İstənilən təbii dil qeyd olunan üç aspektin qarşılıqlı əlaqəsində ünsiyyət aləti olaraq gerçəkləşir. Bu aspektlərdən biri olmadan ümumiyyətlə dilin varlığı haqqında danışmaq olmaz. Eyni zamanda, dil qərinələr boyunca formalaşaraq inkişaf etmiş insan təfəkkürünün maddi formasıdır. İnsanın obyektiv gerçəklik haqqındakı şəxsi biliyi, hadisələrə münasibəti, onun təfəkkürü dil vasitələri ilə reallaşır. Danışan şəxs cümlələrdən istifadə etməklə öz fikir və düşüncələrini ifadə edir. N. Xomski dili onun az sayda vasitələri ilə insanın yaratdığı sonsuz sayda cümlələrin toplumu hesab edir. Alimə görə insan təfəkkürünün fasiləsiz olaraq ifadə etdiyi cümlələrin məcmusu elə dilin özü deməkdir [5].

Dil işarələrindən istifadə etməklə dil daşıyıcıları bu və ya digər hadisələri bir-birindən fərqləndirməyi, bu hadisələri müxtəlif dil vahidləri ilə ifadə etməklə ünsiyyət modeli qurmaqla ətrafımızda baş verən hadisələri diskursiv olaraq təsvir edirlər. İnsan bu üsulla öz ünsiyyət ehtiyaclarını qarşılamaq olur, işarələrlə hadisələri fərqləndirir. Bu cəhətdən pragmatika semiotikaya yaxınlaşır. Çünki semiotika dilin işarələr sistemini tədqiq etdiyi halda, pragmatika mənanı kontekstual olaraq öyrənir, dil işarələrinin ünsiyyət daxilində mənanı necə ifadə etmələri məhz pragmatikanın əsas tədqiqat obyektinə daxildir. C. Yul pragmatikanı bir elm sahəsi olaraq belə səciyyələndirir: *“ Prağmatika danışanın (və ya yazanın) mənanı necə təqdim etməsini, dinləyənin (və ya oxuyanın) həmin mənanı necə təhlil edərək qavramasını öyrənir. Prağmatika sözlərin öz mənalardan çox onların kontekst daxilində hansı mənalara ifadə etməsini öyrənir. Başqa sözlə, pragmatika danışanın kontekstə görə hansı mənanı nəzərdə tutmasını tədqiq edir”* [9, s.3].

Bəzən kontekstdaxili mənanın düzgün başa düşülməməsi fikir ayrılığına səbəb olmaqla çoxmənalı situasiyaların yaranmasına rəvac verir. Yəni deyilmiş fikir, ötürülmüş məlumat birmənalı olaraq qəbul olunmur və belə olan halda həqiqi məlumatın məğzi təhrif olunur, dinləyən şəxs təkzib olunmuş informasiyanı qəbul etmiş olur. Beləliklə, kontekstual ikimənalı situasiya törəyir. Məlumatın açıqlanması üçün əlavə şərhə ehtiyac duyulur. Bu isə yalnız aşkar kontekst asılılığı ilə izah olunur.

Praqmatika mənanın situasiyaya uyğun olaraq danışan şəxs tərəfindən hansı yollarla, birbaşa və ya sətiraltı formada, hərfi və ya metaforik olaraq çatdırılmasını şərh edir. Bu zaman danışan və ya yazan şəxsin seçdiyi dil vahidlərinin əlaqələnməsi, onların hansı məqsədlə və necə ifadə olunması cümlənin və ya kontekstin anlaşılması üçün vacib şərtlərdir. Praqmatika ifadə olunan fikirdən daha çox ifadə olunan fikrin arxasında, sətiraltı mənalarda daha hansı mənaların gizləndiyini öyrənir. Bu baxımdan, iki və çoxmənalı nitq vahidlərinin kontekstual olaraq təhlil olunması praqmatikanın mühüm tədqiqat sahəsi kimi dəyərləndirilə bilər.

Məsələyə kontekstual nöqteyi-nəzərdən yanaşıldıqda istənilən çoxmənalı situasiyaların açıqlanmasında və onlarda yaranan bu cür çoxmənalılığın elmi müstəvidə alt və üst struktur nəzəriyyələrinə istinadən şərh olunmasında, habelə ikimənalı situasiyada dominant mənanın müəyyən olunmasında istənilən səviyyəli mətnin olması zəruri olan haldır. Çünki bu cür hallar danışq aktı zamanı spontan olaraq törədiyinə görə, onların təhlili və elmi şərhı də mətn asılılığı ilə aydınlaşır. İkimənalı vəziyyətlərin yaranmasına münasibət bildirən C.Layonz bu cür halların istənilən təbii dildə baş verməsini labüd və təbii hesab edir. Alimə görə bu dildə istənilən səviyyələrdə - fonetik, leksik və qrammatik quruluş səviyyələrində təzahür edir [7].

Diskurs anında çoxmənalı situasiyanın yaranmasını N.Xomski müxtəlif cəhətdən izah edirdi. Ambiqüvitetlik termini ilə adlandırılan bu cür danışq aktlarının formalaşmasında alim dilin öz daxili imkanları ilə yanaşı, iki mühüm faktı da göstərirdi: 1) sözün düzgün tələffüz olunmaması cümlənin çatdırılacaq məzmununu təhrif edə bilər; 2) danışq prosesinə dinləyicinin diqqətlə qulaq asmaması praqmatik olaraq nəzərdə tutulmuş informasiyanın qəbulunda yayğınlıq yaradır və fikir təhrif olunaraq qəbul olunur, beləliklə, ziddiyyətli ikimənalı situasiyaya şərait yaranır. Məsələn,

-Qardaşın necədir, işsiz idi?

- Hə, belə də, keçinir.

Verilmiş dialoqdakı *keçinir* sözü Azərbaycan dilində “*acınacaqlı vəziyyətdə yaşamaq*” və “*ölüm ayağında olmaq*” mənalarında başa düşüldükdə cümlə iki fərqli mənanı ifadə edir. Lakin dialoqun ümumi kontekstual mənası sözün birinci mənasının dialoqda nəzərdə tutulduğunu aydınlaşdırır. Əgər mətni dinləyən şəxs verilmiş informasiyaya diqqətlə qulaq asmazsa, və ya yanlış olaraq anlayarsa o, qardaşın ehtiyac içində deyil, ölüm ayağında olduğunu da düşünə bilər. Və ya tələbənin soyadını soruşan müəllim “*Nədirova*” soyadını yanlış olaraq “*Qədirova*” kimi qavrayaraq tələbəyə “*Qədirova*” soyadı ilə müraciət edir. Tələbə tərəfindən soyada düzəliş olunduqda, müəllim belə bir soyadı ilk dəfə eşitdiyini qeyd edir. Bu baxımdan, insanın təcrübəsində olmayan informasiya onun fon biliyində kodlaşa bilmir. Məsələn, “*Call me a taxi*” [4] cümləsi *to call* feilinin “*çağırmaq, zəng etmək və adlandırmaq*” mənalarına uyğun olaraq iki fərqli mənanı ehtiva edir: 1) *Mənim üçün taksi çağır (taksi sifariş et)*; 2) *Məni taksi deyər çağır*. Şübhəsiz, birinci məna gerçəklik baxımından daha doğru səslənir. Çünki praqmatik olaraq mənanın anlaşılmasında ifadə olunan fikrin gerçəkliyi nə dərəcədə ifadə edə bilməsi də vacib amildir. Bu cəhətdən, cümlənin birinci mənası kontekstual olaraq qəbul olunandır. Məsələn, “*O, yalançı adamlardan uzaq qaçır, onlarla əlaqə qurmur*” cümləsi düzgün işarəsinin yerinin dəyişməsindən, prosodik olaraq intonasiya və onun daxili komponentlərinin dəyişməsindən asılı olaraq iki fərqli mənanı ifadə edir. Məsələn, *O, yalançı adamlardan uzaq qaçır, onlarla əlaqə qurmur* variantında o cümlədə şəxs əvəzliyi kimi mübtədə vəzifəsindədir. “O” şəxs olaraq yalançı insanları sevmir və onlarla əlaqəsi yoxdur. Lakin *O yalançı, adamlardan uzaq qaçır, onlarla əlaqə qurmur* formasında cümlənin mübtədası *yalançı* ismi, *o* işarə əvəzliyi kimi onun təyiniidir. Beləliklə, cümlədə düzgün işarəsinin yerinin dəyişməsi ilə intonasiya və ona uyğun intensiya, danışan, məlumatı ötürən şəxsin fikrə şəxsi münasibəti dəyişmiş oldu və cümlənin daha bir gizli mənası ortaya çıxdı. Cümlənin ikinci mənasında “*yalançı o şəxsin özüdür*”.

Nəticə: Göründüyü kimi, yaranmış vəziyyətdən asılı olaraq eyni bir nitq vahidinin ifadə etdiyi məna fərqli ortamlarda qavranılmaqla praqmatik ambiqüvitetlik yaradır. Belə olan halda əlavə şərh hesabına ilkin denotativ mənanın aydınlaşması ehtiyacı yaranır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Abdullayev, S.Ə. Qeyri-səlis dilçilik təcrübəsi. Bakı: - Victory – 2013. – 596 səh.
2. Abdullayeva, İ.Ə. Müasir ingilis və Azərbaycan dillərində müraciət bildirən sözlərin pragmatik xüsusiyyətləri. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissert. avtoreferatı. Bakı – 2012, 28 səh.
3. Veysəlli, F.Y. Dilçiliyin əsasları. Studia Philologica VI. – Bakı: Mütərcim, - 420 səh.
4. Call me a taxi. – Okay, I'll call you a taxi! www.ell.stackexchange.com/...
5. Chomsky, N.A. Syntactic Structures. – Paris: Mouton Publishers. The Hague. – 1957. – 117 p.
6. Dan Sperber, Deirdre Wilson. Pragmatics. January 2005. pp. 468-501. www.researchgate.net/...
7. Lyons, J. Linguistic Semantics: An Introduction. – Cambridge University Press, - 1995, - 376 p.
8. Min Niu. The Origin and Development of Pragmatics as a study of meaning: semiotic perspective. Language and Semiotic Studies. 2023. www.degruyter.com/document pp.54-78.
9. Yule, G. Pragmatics. Oxford University Press. 2008, 135 p.

Матанат Годжаева

Амбигивитность и контекст

Резюме

История изучения неоднозначности начинается с древнегреческих философов и продолжается до нашего времени. Неоднозначность означает, что значение одной и той же языковой единицы — фонетической, лексической или синтаксической — может интерпретироваться более чем в одной форме в зависимости от места обработки. Идея, высказанная в ходе дискурса, в силу определенных причин не воспринимается однозначно, она создает неоднозначную ситуацию, интерпретируясь двояко и более. Наличие текста на макро- или микроуровне является важнейшим условием понимания контекста, в котором он создан. В зависимости от источника многозначности выделяют фонетические, лексические и грамматические формы.

В представленной статье упомянутые идеи интерпретируются на основе разных примеров, говоря о контекстуальной зависимости разных значений, выраженных многозначностью.

Ключевые слова: амбигивитность, прагматика, дискурс, омонимия, многозначность, конституция.

Matanat Gojaeva

Ambiguity and context

Summary

The history of the study of ambiguity begins with the ancient Greek philosophers and continues to the present day. Ambiguity means that the meaning of the same linguistic unit—phonetic, lexical, or syntactic can be interpreted in more than one form, depending on the location of processing.

For certain reasons, an idea expressed during a discourse is not perceived unambiguously; it creates an ambiguous situation, being interpreted in two or more ways. The presence of a text at a macro or micro level is the most important condition for understanding the context in which it is created. Depending on the source of polysemy, phonetic, lexical and grammatical forms are distinguished.

In the presented article, the mentioned ideas are interpreted on the basis of different examples, talking about the contextual dependence of different meanings expressed by polysemy.

Key words: ambiguity, pragmatics, discourse, homonymy, polysemy, constitution.

Çapa tövsiyə edən:

Azərbaycan Dillər Universiteti

Rəyçilər:

dosent S.Nuriyeva

dosent L.Qurbanova